

Metodologies actives i igualtat de gènere en educació física: una revisió sistemàtica

Rafael Francisco Caracuel-Cáliz¹⁻² , José Manuel Armada-Crespo^{3*} i Manuel Tomás Abad-Robles⁴

¹ Universitat Internacional de La Rioja. Logronyo (Espanya).

² Universitat Internacional de València. València (Espanya).

³ Universitat de Còrdova. Còrdova (Espanya).

⁴ Universitat de Huelva. Huelva (Espanya).

Citació

Caracuel-Cáliz, R. F., Armada-Crespo, J. M., & Abad-Robles, M. T. (2025). Active methodologies and gender equality in physical education: A systematic review. *Apunts Educación Física y Deportes*, 162, 31-42. [https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.\(2025/4\).162.04](https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.(2025/4).162.04)

Editat per:

© Generalitat de Catalunya
Departament d'Esports
Institut Nacional d'Educació
Física de Catalunya (INEFC)

ISSN: 2014-0983

*Correspondència:

José Manuel Armada-Crespo
armadacrespojm@gmail.com

Secció:

Educació física

Idioma de l'original:

Castellà

Rebut:

13 de gener de 2025

Acceptat:

16 de juny de 2025

Publicat:

1 d'octubre de 2025

Coberta:

Vista aèria d'un vol en parapent
sobre el fullatge de tardor.
©Adobe Stock. GreenMOM

Resum

Diversos estudis han assenyalat l'existència de desigualtat de gènere en les classes d'educació física (EF), en termes de menor motivació i participació de les estudiants de gènere femení. Així, resulta fonamental reflexionar sobre la pràctica docent per assolir una educació més equitativa i allunyada d'estereotips de gènere. El propòsit d'aquest treball va ser analitzar la influència dels models pedagògics sobre la igualtat de gènere en les sessions d'EF en educació primària i secundària, així com descriure i analitzar les esmentades intervencions. Per a això, es va dur a terme una revisió sistemàtica, basada en el mètode PRISMA, de les bases de dades *Web of Science*, *Scopus*, *SportDiscus* i *Eric*, analitzant la literatura científica entre els anys 2000 i 2024 que relacionés els models pedagògics en EF amb la igualtat de gènere. Es van trobar 521 articles, dels quals se'n van seleccionar 16 després de l'aplicació dels criteris d'inclusió i exclusió. Els resultats van assenyalar que l'ús de metodologies actives va tenir un impacte positiu en la promoció de la igualtat de gènere en les classes d'Educació Física, ja que la motivació, la participació i el compromís de les estudiants de gènere femení es van equiparar als dels seus companys. La principal conclusió de la investigació fa referència al fet que la utilització de models com l'Aprenentatge Cooperatiu, el Comprensiu (TGfU per les seves sigles en anglès), i algunes hibridacions de models afavoreixen un escenari més equitatiu, potenciant la satisfacció i implicació de les estudiants de gènere femení i modificant positivament la percepció dels seus companys.

Paraules clau: educació de gènere, educació física, igualtat de gènere, models pedagògics, pedagogia de l'activitat física

Introducció

Igualtat de gènere en EF

La pràctica de l'educació física (EF) sembla un escenari favorable per contribuir a abordar necessitats de caràcter social (Baena-Morales et al., 2023) així com per integrar aspectes tant socials com personals (Fernández-Rio, 2015; Manzano et al., 2020a).

En aquest sentit, les tendències innovadores en EF transcendeixen el contingut únicament motor i aspiren a consolidar aprenentatges interdisciplinaris i una formació més integral dels i les estudiants a partir de perspectives com la neurociència (Pellicer et al., 2015), les noves tecnologies (García et al., 2020) o les metodologies actives (Blázquez, 2017; León-Díaz et al., 2023). Així mateix, algunes innovacions es basen en la utilització simultània de diverses propostes innovadores per obtenir resultats més positius i potenciar els beneficis de cadascuna. Aquest és el cas de la hibridació de models pedagògics (Guijarro et al., 2020).

D'altra banda, l'ONU amb el desenvolupament de l'Agenda 2030 presenta 16 objectius orientats a un món més just i sostenible, entre els quals hi ha l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible (ODS) 5 "Aconseguir la igualtat entre els gèneres i empoderar totes les dones i les nenes" (ONU, 2015).

Diversos estudis assenyalen les desigualtats en la participació, interès i motivació de les alumnes en EF, a causa de mètodes docents tradicionals que reforcen estereotips o emfatitzen qualitats físiques associades al gènere masculí (Arenas et al., 2022; Fernández-García et al., 2007; Llanos-Muñoz et al., 2022). En aquesta línia resulta especialment il·lustratiu el treball de Blández-Ángel et al. (2007) en relació amb els estereotips de l'activitat física i esportiva. En el seu estudi assenyalen com els aspectes instrumentals i les activitats relacionades amb la força, el risc, la resistència o d'un major component agressiu es continuen identificant amb el gènere masculí, mentre que els aspectes afectiu-expressius i les activitats de ritme, expressió o flexibilitat es continuen identificant amb el gènere femení. Igualment, en l'esmentat estudi es conclou que les estudiants troben una gran dificultat d'accés al món de l'activitat física, relacionada tradicionalment amb el gènere masculí, i que tant els estudiants de gènere masculí com les estudiants de gènere femení que superen l'estereotip i accedeixen a activitats classificades com d'"un altre gènere", reben comentaris sexistes (Blández-Ángel et al., 2007).

Davant d'aquestes qüestions, la *Guía para una educación física no sexista* (Vázquez i Álvarez, 1996), l'obra de Fernández-García et al. (2007), i la de Sánchez Hernández et

al. (2022) a posteriori, ja identificaven la necessitat d'abordar l'EF des d'una mirada coeducativa que elimini l'arquetip masculí com a universal, corregeixi estereotips sexistes i desenvolupi totes les qualitats amb independència del gènere (Fernández-García et al., 2007; Sánchez-Hernández et al., 2022; Vázquez i Álvarez, 1996). En aquest sentit, aspectes com la formació del professorat, el llenguatge o les creences i expectatives del mateix professorat sobre els i les estudiants poden determinar que la pràctica de l'EF es desenvolupi en termes d'igualtat de gènere o que perpetui estereotips sexistes (Vázquez i Álvarez, 1996). Així, sembla que la superació de determinats estereotips i creences en relació amb l'EF i el gènere ha evolucionat, encara que molt lentament, i conviuen realitats que repercuteixen de manera negativa tant en homes com en dones (Alvariñas-Villaverde i Pazos-González, 2018). En aquesta línia, la intervenció dels i les docents d'EF és determinant en la reducció i eliminació d'estereotips de gènere, així com en la participació i implicació de les estudiants de gènere femení en les sessions d'EF i la incorporació de l'activitat física en la seva vida quotidiana (Reyes et al., 2024).

Connectant l'ODS 5 amb la pràctica de l'EF, ateses les seves possibilitats psicosocials (Baena-Morales et al., 2023; Fernández-Rio, 2015; Manzano et al., 2020a) i els seus enfocaments innovadors (Blázquez, 2017; León-Díaz et al., 2023; Pellicer et al., 2015), resulta fonamental fer un exercici de reflexió per assolir un ensenyament equitatiu en termes de gènere, eliminant estereotips relacionats amb activitats físiques i esportives (Arenas et al., 2022; Fernández-García et al., 2007; Martos-García et al., 2020; Sánchez-Hernández et al., 2022; Vázquez i Álvarez, 1996).

Mètodes i models d'ensenyament en EF i la seva relació amb la igualtat de gènere

La metodologia utilitzada a les classes d'EF, com a nivell pedagògic més complex, té un paper crucial en el procés d'ensenyament-aprenentatge (Fernández-Rio et al., 2021). Els mètodes, models (Fernández-Rio et al., 2021) i/o metodologies actives centrades en els i les estudiants, i que adapten el currículum a les seves necessitats, capacitats i interessos, promouen un aprenentatge competencial que afavoreix l'autonomia i el protagonisme de l'estudiant (Paños, 2017; Pérez-Pueyo, 2015; Pérez-Pueyo, 2010).

Així mateix, el mètode pot influir en la implicació de l'estudiantat ja que, la participació del docent varia en funció de si aquest se centra en mètodes tradicionals o en metodologies més participatives, en les quals es posa el focus fonamentalment en els i les estudiants (Hortigüela i Hernando, 2017; Méndez-Giménez et al., 2012; Pérez-Pueyo et al., 2020).

Diversos estudis evidencien com determinats models, com l'Aprenentatge Comprensiu, potencien la igualtat de gènere. González-Espinosa et al. (2019) van trobar que l'aplicació d'aquest model a primària, va millorar especialment el rendiment de les estudiants de gènere femení, per davant de la instrucció directa. A més, Cañabate et al. (2023) van demostrar que les metodologies cooperatives afavoreixen la igualtat, a diferència de les competitives, que tendeixen a generar desigualtat de gènere.

En la mateixa línia, Llanos et al. (2022) i Aparicio et al. (2024) van destacar millores en la motivació i la reducció de desigualtat de gènere a l'utilitzar models d'Educació Esportiva i metodologies híbrides a l'educació secundària. Aquests resultats se sumen a altres estudis que aborden la necessitat de tractar els estereotips de gènere en l'activitat física i l'esport (Amado et al., el 2017; Gutierrez i García-López, 2012; Manzano-Sánchez et al., 2020b; Oliveros i Fernández-Río, 2022).

Per tot això, aquest treball va tenir com a objectius: 1) fer una revisió sistemàtica per analitzar la influència dels models pedagògics sobre la igualtat de gènere en les sessions d'EF en educació primària i secundària, 2) descriure i analitzar les esmentades intervencions.

Mètode

Aquesta investigació, mitjançant una revisió sistemàtica, va analitzar estudis sobre la influència de metodologies d'ensenyament amb perspectiva de gènere en les classes d'EF, utilitzant PRISMA (Page et al., 2021) i la guia de revisions sistemàtiques (Moher et al., 2015).

Criteris d'elegibilitat

Els criteris d'inclusió van ser: a) estudis publicats entre els anys 2000 i juliol de 2024; b) el text complet havia d'estar disponible; c) exclusió de revisions sistemàtiques i metaanàlisi; d) escrits en anglès, espanyol o portuguès; e) intervenció experimental o quasiexperimental; f) estudis científics centrats en els efectes de l'aplicació d'una metodologia activa o model pedagògic amb perspectiva de gènere; i g) fets amb estudiants d'educació primària o secundària. A més, es van revisar les llistes de referències dels articles seleccionats per assegurar una recerca exhaustiva.

Estratègia de recerca

La revisió sistemàtica va seguir les pautes de PRISMA (Page et al., 2021). En primer lloc, es va acordar utilitzar la frase de recerca següent: (pedagogical models OR teaching

models OR educational models OR pedagogical models OR active approaches OR active methods OR active methodologies) AND (physical education) AND (primary education OR elementary education OR secondary education OR high school OR middle school) AND (intervention OR experimental OR quasi-experimental OR randomized controlled trial OR RCT OR controlled trial) AND (gender OR sex). A continuació, es van dur a terme recerques d'articles a quatre bases de dades (*Web of Science*, *Scopus*, *SportDiscus* i *Eric*) des de l'1 de juny fins al 10 de juliol de 2024. Una vegada es va completar la recerca, es van eliminar els duplicats.

Selecció d'estudis i processament de dades

Es van revisar títols i resums per seleccionar els articles. Es van obtenir 521 registres, dels quals se'n van descartar 505 i es van seleccionar 16 articles que complien amb els criteris d'inclusió, centrats en metodologies actives i la seva relació amb la igualtat de gènere en l'assignatura d'EF (vegeu la Figura 1). A més, es van revisar les referències dels articles, però no es van trobar estudis addicionals elegibles. Dos investigadors van revisar els manuscrits de manera independent, resolent discrepàncies mitjançant consens. Davant de la possibilitat de no aconseguir l'esmentat consens, s'inclouria el criteri d'una tercera persona experta.

A la pàgina següent, es presenta un diagrama de flux que mostra visualment el procés seguit per a la selecció dels articles inclosos en la revisió (Figura 1).

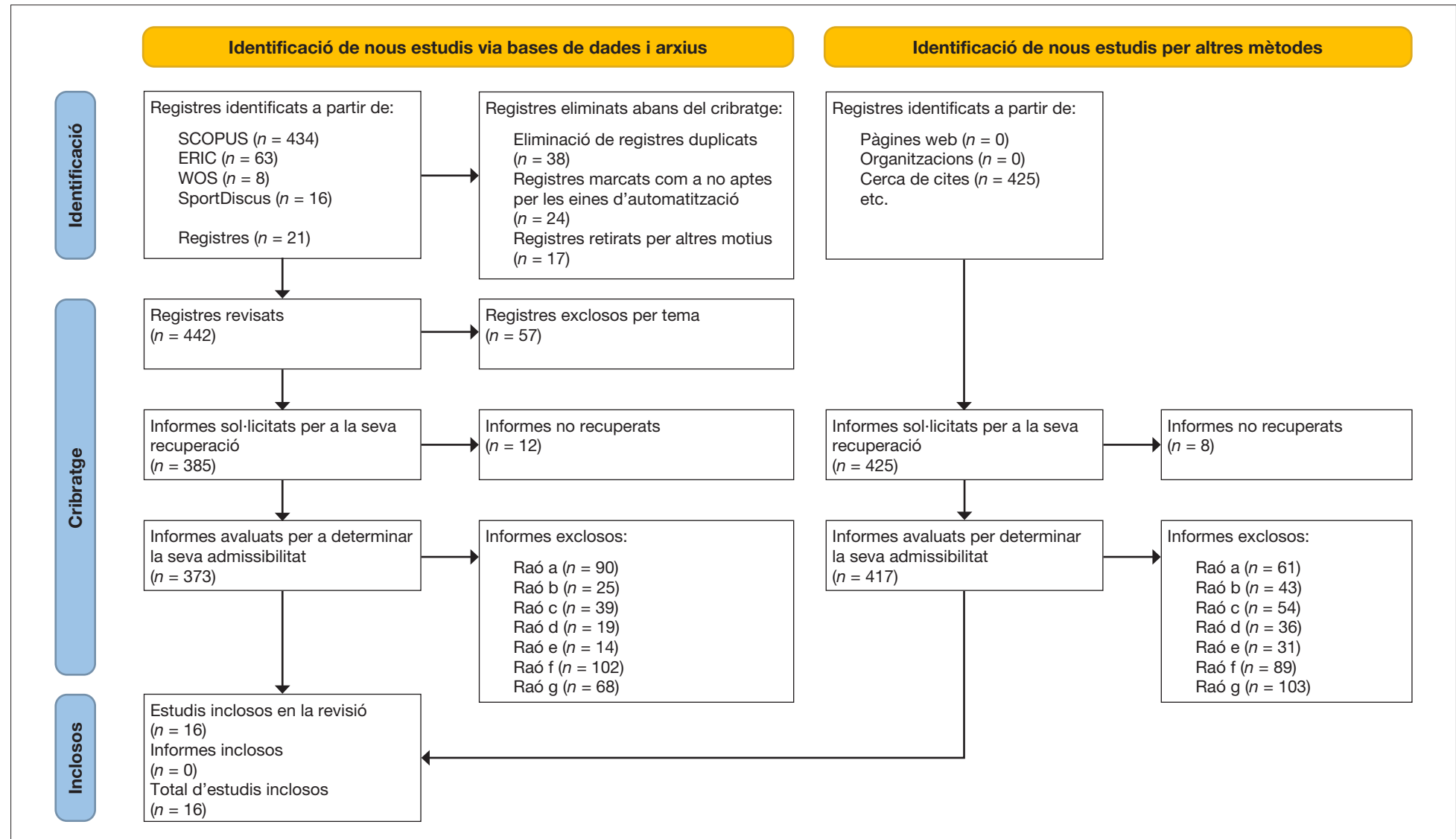
Avaluació de qualitat

Es va avaluar la qualitat dels 16 articles seleccionats utilitzant l'eina *Estàndard Quality Assessment Criteria* (Kmet et al., 2004). Dos investigadors van puntuar cada estudi segons el disseny, mostra, metodologia, anàlisi i presentació, calculant un percentatge final de qualitat.

Les puntuacions de qualitat dels articles es van expressar a través de percentatges, amb un rang de 0 a 100%, que va oscil·lar entre .58 i .91. L'acord entre avaluadors es va calcular utilitzant el coeficient de correlació intraclasse i es va obtenir una puntuació de .853 ($p = < .001$), la qual indica un grau d'acord "bo" (Koo i Li, 2016). Després d'implementar l'acord entre avaluadors, es va consensuar un punt de tall conservador per a la selecció dels articles, i es van incloure aquells estudis amb puntuacions no inferiors al 55%. Les puntuacions generals van oscil·lar entre .58 i .85 (primer observador) i entre .61 i .91 (segon observador).

Figura 1

Diagrama de flux (PRISMA, 2020)

Taula 1*Característiques principals de les investigacions analitzades*

Autor/es	Context	Metodologia Tipus d'estudi	Model pedagògic	Variable	Objectius	Resultats principals
Gutierrez i García-López (2012)	Ed. primària Ed. secundària	Quantitativa Experimental	Model Comprensiu	• Comportament ofensiu	Avaluar les diferències de gènere en la participació i el comportament tàctic ofensiu en jocs d'invasió amb equips mixtos en EF.	Els resultats van confirmar estereotips de participació en jocs d'invasió: els estudiants de gènere masculí es van centrar en la pilota i el gol, mentre que les estudiants van adoptar rols més passius. Aquestes diferències, coherents amb estudis previs, augmenten en l'adolescència.
Smith et al. (2015)	Ed. primària	Quantitativa Quasiexperimental	Model de Jocs Tàctics	• Activitat física relacionada amb la salut • Nivells d'activitat física • Motivació	Determinar de manera independent els nivells d'activitat física de moderada a vigorosa i la motivació autodeterminada de nens i nenes durant unitats de jocs d'invasió amb instrucció directa i amb el Model de Jocs Tàctics.	Els nens en el Model de Jocs Tàctics van mostrar nivells significativament més alts d'activitat física en rugbi i futbol, però sense diferències en motivació. Les nenes, encara que similars en futbol, van tenir nivells més baixos en netball, sense diferències significatives en motivació.
Amado et al. (2017)	Ed. secundària	Quantitativa Quasiexperimental	<i>Learning with Dance (International Consortium of School and Art)</i>	• Necessitats psicològiques bàsiques de suport i satisfacció • Motivació intrínseca • Regulació identificada • Regulació introjectada • Regulació externa • Desmotivació • Utilitat • Gaudi • Esforç • Respecte de les instal·lacions • Avaluació de l'esforç • Tolerància • Cooperació • Autocontrol	Avaluar les diferències de gènere en els processos motivacionals, i les conseqüències cognitives i conductuals de l'estudiantat després de rebre un programa de dansa basat en la creativitat, el suport a l'autonomia, la competència i la relació.	Es van trobar diferències significatives (no relacionades amb el programa) en el suport percebut per les estudiants de gènere femení, i van mostrar més motivació, satisfacció de necessitats i un comportament més positiu cap a la dansa en comparació amb els estudiants de gènere masculí.
Sánchez-Hernández et al. (2018)	Ed. secundària	Qualitativa Experimental	Aprenentatge Cooperatiu	• Paper de les estudiants • Clima social • Compromís amb l'EF	Examinar com la participació dels i les estudiants en una intervenció pedagògica pot transformar la seva comprensió del gènere, el sexisme i les relacions socials en EF.	Incloure pretextos crítics sobre el gènere va ser clau per a l'èxit de la intervenció, i va permetre a les estudiants de gènere femení reflexionar sobre el futbol i el sexisme, i als estudiants de gènere masculí escoltar. L'aprenentatge cooperatiu va millorar el clima de classe, va augmentar la participació i va canviar actituds cap a les estudiants de gènere femení.

NR: No reportats.

Taula 1 (Continuació)

Característiques principals de les investigacions analitzades

Autor/es	Context	Metodologia Tipus d'estudi	Model pedagògic	Variable	Objectius	Resultats principals
Burgueño et al. (2019)	Ed. secundària	Quantitativa Quasiexperimental	Model d'Educació Esportiva	- Regulació motivacional - Metes d'assoliment - Metes socials	Analitzar l'impacte de l'Educació Esportiva sobre la motivació dels i les estudiants de batxillerat, considerant la influència del gènere.	Es van observar millores significatives en els i les estudiants en termes de regulació, metes d'aproximació-mestria i responsabilitat. Les estudiants de gènere femení van augmentar la seva regulació introjectada, metes de responsabilitat i relació, a més de reduir significativament la desmotivació.
González-Espinoza et al. (2019)	Ed. primària	Quantitativa Quasiexperimental	<i>Tactical Game Approach</i> (Aprenentatge Compensiu) Instrucció directa	- Accions de joc - Indicadors de rendiment	Analitzar les diferències en l'aprenentatge del bàsquet segons la metodologia d'ensenyament-aprenentatge i el gènere.	Els i les estudiants, independentment del gènere, van mostrar un rendiment més gran amb el <i>Tactical Game Approach</i> . A més, les estudiants de gènere femení van presentar diferències significatives després d'aplicar aquest model, demostrant que és més beneficiós per a les estudiants de gènere femení que per als estudiants de gènere masculí.
Manzano-Sánchez et al. (2020b)	Ed. secundària	Mixta Quasiexperimental	Model de Responsabilitat Personal i Social	- Satisfacció amb la metodologia - Promoció de valors - Qualificacions	Avaluar la percepció dels i les estudiants i el professorat d'ensenyament secundari sobre la implementació del Model d'Ensenyament de la Responsabilitat Personal i Social, i la seva relació amb les qualificacions en EF i les diferències de gènere.	Estudiants i professorat valoren positivament el Model d'Ensenyament de la Responsabilitat Personal i Social, destacant la promoció de valors i la funcionalitat. Quant al rendiment en EF, no s'observen diferències significatives per gènere, encara que els estudiants de gènere masculí mostren un rendiment més gran que les seves companyes.
Cañabate et al. (2021)	Ed. infantil Ed. primària	Qualitativa NR	Aprenentatge Cooperatiu	- Interdependència positiva - Responsabilitat individual - Interacció promotora - Adquisició d'habilitats socials - Processament en grup	Analitzar els fonaments de l'Aprenentatge Cooperatiu en la implementació de reptes físics psicomotrius cooperatius contextualitzats.	Les activitats desenvolupades van afavorir l'aparició de conductes pròximes a l'altruisme, la cura, la valoració de la diversitat, la igualtat de gènere i la cooperació.
Gil-Arias et al. (2021)	Ed. primària	Quantitativa Quasiexperimental	Model Compensiu Model d'Educació Esportiva	- Suport a l'autonomia - Satisfacció dels BNPs - Motivació autònoma - Metes d'amistat - Satisfacció amb l'EF	Investigar els resultats motivacionals de nens i nenes de primària durant una unitat de joc d'invasió utilitzant dos models pedagògics.	Es van observar diferències significatives en la motivació dels i les estudiants en la unitat híbrida Model Compensiu/Model d'Educació Esportiva, el qual va promoure un entorn equitatiu i inclusiu que va afavorir el compromís, gaudi i interaccions socials, independentment del sexe o contingut de la unitat.

NR: No reportats.

Taula 1 (Continuació)
Característiques principals de les investigacions analitzades

Autor/es	Context	Metodologia Tipus d'estudi	Model pedagògic	Variable	Objectius	Resultats principals
Llanos et al. (2022)	Ed. secundària	Quantitativa Quasiexperimental	Model d'Educació Esportiva	• Percepció de desigualtat i diferència de gènere • Satisfacció i frustració de la necessitat de novetat • Motivació autodeterminada • Implicació conductual i emocional en les classes d'EF	Avaluar com una unitat didàctica d' <i>Ultimate Frisbee</i> , basada en el Model d'Educació Esportiva, afecta les variables psicosocials d'estudiants de batxillerat i analitzar les diferències de gènere.	Els resultats van mostrar una disminució significativa en la percepció de desigualtat de gènere, frustració i desmotivació, i un augment en la satisfacció de la novetat i en la implicació conductual i emocional. Es van observar diferències significatives entre estudiants de gènere masculí i estudiants de gènere femení, la qual cosa suggereix que aquest model afavoreix un entorn inclusiu i equitatiu en l'EF.
Oliveros i Fernández-Rio (2022)	Ed. secundària	Quantitativa NR	Hibridació de models (Model d'Educació Esportiva i Model Comprensiu)	• Nivell de participació atenent l'activitat física	Investigar si un model pedagògic híbrid pot determinar canvis en els nivells de participació de les alumnes a classe.	Els resultats van mostrar puntuacions significativament baixes per a les estudiants de gènere femení, una baixa activitat física segons els rols exercits (jugar vs. no jugar), i el model híbrid va augmentar la participació d'estudiants de més edat. Tanmateix, no va afavorir el compliment de les recomanacions d'activitat física moderada-vigorosa, i es discuteixen factors com classes unisex, esports seleccionats i influències socials.
Cañabate et al. (2023)	Ed. primària	Mixta Quasiexperimental	Metodologia cooperativa vs. Metodologia competitiva	• Participació en l'activitat • Qualitat del llançament • Nivell motor assolit en el llançament	Observar les diferències de gènere en l'eficiència de l'aprenentatge del llançament com a habilitat motriu fonamental, utilitzant dos mètodes d'intervenció: cooperatiu i competitiu.	Els resultats van mostrar diferències més evidents entre estudiants de gènere masculí i de gènere femení amb la metodologia competitiva, les quals van disminuir amb la cooperativa. Ambdós gèneres van millorar, les estudiants de gènere femení van experimentar més millores en la cooperativa, i els estudiants de gènere masculí van obtenir millors resultats en ambdues metodologies.

NR: No reportats.

Taula 1 (Continuació)
Característiques principals de les investigacions analitzades

Autor/es	Context	Metodologia Tipus d'estudi	Model pedagògic	Variable	Objectius	Resultats principals
Lamoneda et al. (2023)	Ed. secundària	Qualitativa amb anàlisi narrativa NR	Model d'Educació Esportiva	• Satisfacció sobre necessitats psicològiques bàsiques • Pràctica igualitària • Motivació • Satisfacció per la feina feta	Avaluar un programa d'intervenció per promoure la igualtat de gènere en EF utilitzant una metodologia multidimensional basada en la Teoria de l'Autodeterminació, el Model d'Educació Esportiva i la Pedagogia Sociocrítica.	Les opinions dels i les discents van confirmar l'eficàcia del programa <i>It Grows</i> per a la consecució d'objectius. En referència a la igualtat de gènere, l'estudiantat va reportar una participació igualitària. Es va potenciar la igualtat d'oportunitats i la reducció d'estereotips sexistes. Els grups mixtos van mostrar millors resultats socioafectius.
López-Lemus et al. (2023)	Ed. secundària	Quantitativa Quasiexperimental	Model d'Educació Esportiva Model Comprensiu	• Regulació de la motivació • Satisfacció de les necessitats psicològiques bàsiques • Intenció de ser físicament actiu • Satisfacció cap a l'EF	Valorar l'efecte d'una unitat didàctica de minihandbol sota un model híbrid (Model Comprensiu/Model d'Educació Esportiva) davant la Instrucció Directa sobre motivació, satisfacció de necessitats psicològiques, intenció de ser físicament actiu i satisfacció en la classe d'EF, considerant el gènere en un entorn coeducatiu.	El grup experimental va mostrar millores significatives en gairebé totes les variables, reduint o eliminant les diferències de gènere prèvies. Ambdós gèneres van presentar nivells similars de motivació, més satisfacció amb les classes d'EF i una major intenció de ser físicament actius, promovent un entorn més equitatiu.
Aparicio et al. (2024)	Ed. secundària	Qualitativa NR	Hibridació de models (Model d'Educació Esportiva, Model d'Ensenyament Comprensiu, Aprenentatge Cooperatiu)	• Igualtat de gènere • Aliances per aconseguir els objectius	Presentar una situació d'aprenentatge de <i>BigBall-X</i> , utilitzant la hibridació de models pedagògics, per promoure la igualtat de gènere i la col·laboració en equip.	Els i les estudiants van valorar positivament el <i>BigBall-X</i> per fomentar la igualtat de gènere i la creació d'aliances, destacant l'absència d'estereotips i l'enfocament cooperatiu dels models pedagògics i esports alternatius.
Cochon et al. (2024)	Ed. secundària	Quantitativa Experimental	Metodologia cooperativa (<i>Jigsaw</i>)	• Nivell de participació atenent l'activitat física (sedentària, lleugera moderada, vigorosa)	Investigar l'efecte de <i>Jigsaw</i> sobre l'AF de moderada a vigorosa en EF atenent el gènere i l'habitació.	L'activitat física moderada-vigorosa va ser més gran en el grup control. Les seqüències llargues del <i>Jigsaw</i> van millorar l'activitat física en estudiants de gènere femení, demostrant ser útil per reduir desigualtats en EF.

NR: No reportats.

Recopilació de dades

Es van recopilar i van verificar les dades dels articles seleccionats, seguint les directrius PRISMA (Page et al., 2021). Dos investigadors experts en educació física en educació primària i educació secundària, en factors psicosocials en educació i en el desenvolupament de revisions sistemàtiques, van avaluar la consistència en la codificació, i van assolir un nivell de concordança del 94% en l'extracció de dades (González-Valero et al., 2019), mitjançant el càlcul del nombre de coincidències multiplicat per 100 i dividit entre el total de categories definides per a cada un dels estudis. A continuació, es va tornar a multiplicar per 100.

Resultats

Característiques dels estudis

La informació dels estudis es va codificar atenent les unitats d'anàlisi següents: (1) Autor/és, (2) Context, (3) Metodologia/Tipus d'estudi, (4) Model pedagògic, (5) Variables, (6) Objectiu, (7) Resultats principals. Les característiques principals dels estudis analitzats es presenten a la Taula 1.

Els estudis mostren que els models pedagògics en EF impacten en la participació i motivació dels i les estudiants, especialment en les estudiants de gènere femení. El Model de Jocs Tàctics i Aprenentatge Cooperatiu redueixen les bretxes de gènere, com evidencia l'estudi de Gil-Arias et al. (2021).

En el mateix sentit, el treball de Sánchez-Hernández et al. (2018) destaca que l'Aprenentatge Cooperatiu promou una participació més gran de les estudiants de gènere femení i millora les actituds dels estudiants de gènere masculí cap a elles, qüestionant les relacions de gènere. Cañabate et al. (2023) van trobar que aquest enfocament afavoreix l'equitat de gènere en l'EF.

D'altra banda, Burgueño et al. (2019) indiquen que l'Educació Esportiva millora la motivació de les estudiants de gènere femení, mentre que López-Lemus et al. (2023) assenyalen que un model híbrid redueix les diferències de gènere i promou més satisfacció i activitat física.

Els estudis suggereixen que els models pedagògics col·laboratius i tàctics poden tenir una influència positiva en l'aprenentatge inclusiu i en l'abordatge de les desigualtats de gènere en EF, fomentant respecte, cooperació i el potencial de tots els i les estudiants.

L'anàlisi exposa que els models pedagògics com el comprensiu i el de jocs tàctics poden afavorir el comportament i la motivació segons el gènere, reduint desigualtats amb enfocaments cooperatius i promovent la igualtat de gènere.

Discussió

L'objectiu d'aquest treball va ser fer una revisió sistemàtica per analitzar la influència dels models pedagògics sobre la igualtat de gènere en les sessions d'EF en educació primària i secundària, així com descriure i analitzar les esmentades intervencions. En educació primària, es va evidenciar que models, com l'Aprenentatge Cooperatiu i el Model Comprensiu, contribueixen a la reducció d'estereotips de gènere i fomenten la igualtat en la participació, motivació i rendiment dels estudiants de gènere masculí i de les estudiants de gènere femení (Cañabate et al., 2021; Gil-Arias et al., 2021; Gutierrez i García-López, 2012). Aquestes metodologies ajuden a promoure un entorn inclusiu i afavoreixen la motivació i participació equitativa entre gèneres (Baena-Morales et al., 2023; Hortigüela i Hernando, 2017, León-Díaz et al., 2023; Méndez-Giménez et al., 2012; Paños, 2017; Pérez-Pueyo et al., 2020).

En educació secundària, encara que es va observar una presa de consciència sobre els estereotips de gènere, van persistir desigualtats en la participació en algunes activitats físiques, amb una implicació més gran dels estudiants de gènere masculí que de les estudiants de gènere femení (Gutierrez i García-López, 2012; Sánchez-Hernández et al., 2018). Tanmateix, alguns estudis també van destacar millores en la motivació i implicació de les alumnes després de l'ús de models com el d'Educació Esportiva i la hibridació de models (Aparicio et al., 2024; Guijarro et al., 2020; Lamonedá et al., 2023; López-Lemus et al., 2023; Pérez-Pueyo et al., 2020), que connecta amb la importància que els i les docents prestin atenció a la implicació de les estudiants de gènere femení en EF (Reyes et al., 2024).

D'altra banda, en alguns casos es va observar el manteniment d'estereotips de gènere, ja que, en funció de l'activitat física, es va produir una major participació dels estudiants de gènere masculí que de les estudiants de gènere femení (Gutierrez i García-López, 2012; Manzano-Sánchez et al., 2020b; Oliveros i Fernández-Río, 2022) o viceversa (Amado et al., el 2017). En aquest sentit, es va trobar un major nombre d'estudis que indicaven tant un manteniment dels estereotips com la falta d'influència del model utilitzat, que afavoria la participació dels estudiants de gènere masculí en una proporció de 3 a 1 respecte als models que promouien la motivació o l'interès de les estudiants de gènere femení. Això pot estar relacionat amb la troballa de Blández-Ángel et al. (2007) referent als dos grans conjunts d'aspectes presentats i a la concepció de l'EF que entenen l'arquetip masculí com a universal (Arenas et al., 2022; Fernández-García et al., 2007; Vázquez i Álvarez, 1996).

Es va identificar que models pedagògics com l'Aprenentatge Cooperatiu, el Model d'Educació Esportiva, el Model Comprensiu i les seves combinacions tenen un impacte positiu en la igualtat de gènere en EF (González-Espinosa et al., 2019; Gil-Arias et al., 2021). Aquests enfocaments permeten un entorn més inclusiu i equitatiu, afavorint la participació i el rendiment de tots els i les estudiants coincidint amb la bibliografia existent (Guijarro et al., 2020; Hortigüela i Hernando, 2017; León-Díaz et al., 2023; Méndez-Giménez et al., 2012; Pérez-Pueyo et al., 2020).

Partint de tot allò presentat, es van observar resultats que van semblar prometedors respecte a la influència dels models pedagògics en EF per al compliment de l'ODS 5 "Aconseguir la igualtat entre els gèneres i empoderar totes les dones i les nenes" i, per tant, per promoure un escenari educatiu més just i sostenible (ONU, 2015). No obstant això, es van detectar algunes limitacions quant a l'impacte general dels models pedagògics en l'activitat física moderada-vigorosa de les estudiants de gènere femení, que van presentar nivells més baixos de participació física, fins i tot en el context d'un model híbrid (Oliveros i Fernández-Rio, 2022).

Malgrat els resultats prometedors, es van evidenciar algunes limitacions com la falta de detall sobre les tasques realitzades i la variabilitat en els instruments i les edats dels estudis revisats. També es va destacar la necessitat d'una investigació més profunda sobre variables específiques. D'altra banda, cal aclarir que la proposta d'estudiar els models pedagògics en EF en relació amb la igualtat de gènere posa de manifest les possibilitats dels esmentats models, però no suposa la garantia d'una millora en aquest sentit. Es considera que el desenvolupament de conductes prosocials en contextos educatius d'activitat física està més determinat pels referents adults encarregats de la tasca que pel mètode fet servir (Pelegrín et al., 2010), sent fonamentals la preparació, les actituds, el llenguatge o el currículum ocult, entre altres qüestions, que pot transmetre el professorat (Alvariñas-Villaverde i Pazos-González, 2018; Reyes et al., 2024; Sánchez-Hernández et al., 2022; Vázquez i Álvarez, 1996). Com a futures línies d'investigació, se suggereix centrar-se en l'estudi d'un únic model pedagògic o en una sola variable relacionada amb la igualtat de gènere en EF. Així mateix, resultaria rellevant abordar la reflexió i el pensament crític en EF, dins dels mateixos models pedagògics, com a pràctica transformadora per a la igualtat de gènere.

Conclusions

L'anàlisi dels estudis revisats conclou que els models pedagògics en EF no només afecten el rendiment i la motivació dels i les estudiants, sinó que poden ser útils per

reduir les desigualtats de gènere. Models com l'Aprenentatge Cooperatiu, el Model Comprensiu i els híbrids (que combinen aquests enfocaments amb l'Educació Esportiva) fomenten un entorn inclusiu i equitatiu i permeten que tant els estudiants de gènere masculí com les estudiants de gènere femení participin activament i millorin el seu rendiment. En escenaris amb una baixa participació d'estudiants de gènere femení, és necessari adaptar les activitats i l'entorn per promoure la igualtat de gènere.

Els models cooperatius i tàctics augmenten la motivació i la satisfacció de les estudiants de gènere femení, i també canvien la percepció dels estudiants de gènere masculí envers elles, alhora que permeten que les estudiants de gènere femení se sentin més valorades i empoderades en un espai tradicionalment dominat pels estudiants de gènere masculí. Aquests enfocaments redueixen les diferències de gènere observades en entorns competitiu. L'Educació Esportiva i el Model Comprensiu contribueixen a reduir la desmotivació i afavoreixen la intenció de ser físicament actives a llarg termini. Així mateix, és necessari destacar que els models pedagògics en EF no garanteixen en si mateixos l'esmentada igualtat de gènere, ja que han de ser aplicats de manera adequada i amb mirada crítica. En aquest sentit, la metodologia és un dels factors clau per millorar la igualtat de gènere en EF, però no la garanteix només per la seva pròpia naturalesa, ni es pot considerar com l'únic factor a tenir en compte per aconseguir una EF més igualitària en termes de gènere.

En aquest sentit, la principal aplicació pràctica de l'estudi està relacionada amb la implementació de models basats en la cooperació i el joc tàctic ja que aquests representen una oportunitat clara per millorar l'experiència educativa de les estudiants i fomentar un ambient on tant els estudiants de gènere masculí com les de gènere femení puguin participar de manera igualitària, contribuint així al desenvolupament integral dels i les estudiants en termes d'habilitats físiques, cognitives, socials i emocionals.

En conseqüència, la formació contínua del professorat i l'adaptació dels currículums en funció d'aquestes metodologies resulten fonamentals per garantir una EF inclusiva i efectiva, que respongui a les necessitats de tots els i les estudiants, independentment del seu gènere.

Referències

- Alvariñas-Villaverde, M. & Pazos-González, M. (2018). Estereotipos de género en Educación Física, una revisión centrada en el alumnado. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, 20(4), 154–163. <https://doi.org/10.24320/redie.2018.20.4.1840>
- Amado, D., Sánchez-Miguel, P. A., & Molero, P. (2017). Creativity associated with the application of a motivational intervention programme for the teaching of dance at school and its effect on the both genders. *PLOS ONE*, 12(3), e0174393. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0174393>

- Aparicio, R., Sánchez, A., Cenizo, J. M., & Vázquez, F. J. (2024). El BigBall-X a través de una hibridación de modelos para contribuir al ODS 5 y ODS 17 en la Educación Física (The BigBall-X through a hybridization of models to contribute to SDG 5 and SDG 17 in Physical Education). *Retos. Nuevas Tendencias en Educación Física, Deporte y Recreación*, 56, 216–227. <https://doi.org/10.47197/retos.v56.102504>
- Arenas, D., Conti, J. V., & Mas, A. M. (2022). Estereotipos de género y tratamiento diferenciado entre chicos y chicas en la asignatura de educación física: una revisión narrativa. *Retos: nuevas tendencias en educación física, deporte y recreación*, 43, 342–351. <https://doi.org/10.47197/retos.v43i0.88685>
- Baena-Morales, S., Barrachina-Peris, J., García-Martínez, S., González-Víllora, S., & Ferriz-Valero, A. (2023). La Educación Física para el Desarrollo Sostenible: un enfoque práctico para integrar la sostenibilidad desde la Educación Física. *Revista Española de Educación Física y Deportes*, 437(1), 1–15. [https://doi.org/10.55166/reef.vi437\(1\).1087](https://doi.org/10.55166/reef.vi437(1).1087)
- Blández-Ángel, J. Fernández-García, E., & Sierra-Zamorano, M. Á. (2007). Estereotipos de género, actividad física y escuela: La perspectiva del alumnado. *Profesorado. Revista de Currículum y Formación de Profesorado*, 11(2).
- Blázquez, D. (2017) (Ed.). *Métodos de enseñanza en Educación Física. Enfoques innovadores para la enseñanza de competencias*. Inde
- Burgueño, R., Cueto-Martín, B., Morales-Ortiz, E., & Medina-Casabón, J. (2020). Influencia de la educación deportiva sobre la respuesta motivacional del alumnado de bachillerato: Una perspectiva de género (Influence of sport education on high school students' motivational response: A gender perspective). *Retos. Nuevas Tendencias en Educación Física, Deporte y Recreación*, 37, 546–555. <https://doi.org/10.47197/retos.v37i37.70880>
- Cañabate, D., Bubnys, R., Nogué, L., Martínez-Mínguez, L., Nieva, C., & Colomer, J. (2021). Cooperative Learning to Reduce Inequalities: Instructional Approaches and Dimensions. *Sustainability*, 13(18), 10234. <https://doi.org/10.3390/su131810234>
- Cañabate, D., Gras, M. E., Pinsach, L., Cachón, J., & Colomer, J. (2023). Promoting cooperative and competitive physical education methodologies for improving the launch's ability and reducing gender differences. *Journal of Sport and Health Research*, 15(3). <https://doi.org/10.58727/jshr.94911>
- Cochon, O., Margas, N., Cece, V., & Lentillon-Kaestner, V. (2024). The effects of the Jigsaw method on students' physical activity in physical education: The role of student sex and habituation. *European Physical Education Review*, 30(1), 85–104. <https://doi.org/10.1177/1356336X231184347>
- Fernández-García, E., Blández-Ángel, J., Camacho-Miñano, M. J., Zamorano-Sierra, M. A., Vázquez-Gómez, B., Rodríguez-Galiano, I., Mendizabal-Albizu, S., Sánchez-Bañuelos, F., & Sánchez-Sánchez, M. (2007). *Estudios e investigaciones. Estudio de los estereotipos de género vinculados con la actividad física y el deporte en los centros docentes de educación primaria y secundaria: Evolución y vigencia, diseño de un programa integral de acción educativa*. (Vol. 168). Ministerio de Igualdad.
- Fernández-Río, J. (2015). El Modelo de Responsabilidad Personal y Social y el Aprendizaje Cooperativo. Conectando Modelos Pedagógicos en la teoría y en la práctica de la Educación Física. In *Actas del IV Congreso Internacional de Educación Física. Querétaro, México*.
- Fernández-Río, J., Hortigüela-Alcalá, D. y Perez-Pueyo, A. (2021). En Pérez Pueyo, Á. L., Hortigüela-Alcalá, D., Fernández Río, J., Calderón, A., García López, L. M., González-Víllora, S., Manzano-Sánchez, D., Valero-Valenzuela, A., Hernando-Garijo, A., Barba-Martín, R.A., Méndez-Giménez, A., Baena-Extremera, A., Julián, J.A., Peiró-Velert, C., Zaragoza-Casterad, J., Aibar-Solana, A., Chiva-Bartoll, O., Flores-Aguilar, G., Gutiérrez-García, C., López-Pastor, V.M., Heras-Bernardino, C., Casado-Berocal, O.M., Herrán-Álvarez, I. & Sobejano Carrocera, M. (2021). *Modelos pedagógicos en educación física: qué, cómo, por qué y para qué*. León: Servicio de Publicaciones de la Universidad de León (pp. 11–25).
- García, J., Navarro, D. & Merino, J. (2020). Uso de nuevas tecnologías en Educación Física. En B. Sánchez-Alcaraz, A. Valero, D. Navarro y J. Merino (Coord.), *Metodologías emergentes en Educación Física* (pp. 83–112). Wanceulen.
- Gil-Arias, A., Harvey, S., García-Herreros, F., González-Víllora, S., Práxedes, A., & Moreno, A. (2021). Effect of a hybrid teaching games for understanding/sport education unit on elementary students' self-determined motivation in physical education. *European Physical Education Review*, 27(2), 366–383. <https://doi.org/10.1177/1356336X20950174>
- González-Valero, G., Ubago Jiménez, J. L., Castro Sánchez, M., García Martínez, I., & Sánchez Zafra, M. (2019). Prevención y tratamiento de lesiones lumbares con herramientas físico-médicas. Una revisión sistemática. *Sportis. Scientific Journal of School Sport, Physical Education and Psychomotricity*, 5(2), 232–249. <https://doi.org/10.17979/sportis.2019.5.2.3409>
- González-Espinosa, S., Mancha-Triguero, D., García-Santos, D., Feu, S., & Ibáñez, S. (2019). Difference in Learning Basketball according to Gender and Teaching Methodology. *Revista de Psicología del Deporte*, 28(3), 86–92.
- Guijarro, E., Evangelio, C., González-Víllora, S., y Arias-Palencia, N. M. (2020). Hybridizing Teaching Games for Understanding and Cooperative Learning: an educational innovation. *Education, Sport, Health and Physical Activity*, 4(1), 49–62.
- Gutierrez, D., & García-López, L. M. (2012). Gender differences in game behaviour in invasion games. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 17(3), 289–301. <https://doi.org/10.1080/17408989.2012.690379>
- Hortigüela-Alcalá, D., & Hernando-Garijo, A. (2017). Teaching Games for Understanding: A Comprehensive Approach to Promote Student's Motivation in Physical Education. *Journal of Human Kinetics*, 59, 17–27. <https://doi.org/10.1515/hukin-2017-0144>
- Kmet, L. M., Lee, R. C., & Cook, L. S. (2004). *Standard Quality Assessment Criteria for Evaluating Primary Research Papers from a Variety of Fields*. Alberta Heritage Foundation for Medical Research.
- Koo, T. K., & Li, M. Y. (2016). A Guideline of Selecting and Reporting Intraclass Correlation Coefficients for Reliability Research. *Journal of Chiropractic Medicine*, 15(2), 155–163. <https://doi.org/10.1016/j.jcm.2016.02.012>
- Lamonedá J., Rodríguez, B., Palacio, E. S., & Matos, M. (2023). Percepciones de los estudiantes sobre la educación física en el programa It Grows: actividad física, deporte e igualdad de género (Student perceptions of physical education in the It Grows program: physical activity, sport and gender equality). *Retos. Nuevas Tendencias en Educación Física, Deporte y Recreación*, 48, 598–609. <https://doi.org/10.47197/retos.v48.96741>
- Llanos-Muñoz, R., Leo, F. M., López-Gajardo, M. Á., Cano-Cañada, E., & Sánchez-Oliva, D. (2022). ¿Puede el Modelo de Educación Deportiva favorecer la igualdad de género, los procesos motivacionales y la implicación del alumnado en Educación Física? *Retos. Nuevas Tendencias en Educación Física, Deporte y Recreación*, 46, 8–17. <https://doi.org/10.47197/retos.v46.92812>
- León-Díaz, O., Martínez Muñoz, L. F. ., & Santos Pastor, M. L. (2023). Metodologías activas en la Educación Física. Una mirada desde la realidad práctica (Active methodologies in Physical Education. A look from practical reality). *Retos*, 48, 647–656. <https://doi.org/10.47197/retos.v48.96661>
- López-Lemus, I., Del-Villar Álvarez, F., Gil-Arias, A., & Moreno-Domínguez, A. (2023). Equidad de Género y motivación en Educación Física ¿Podría ayudarnos la hibridación de modelos pedagógicos? *Movimiento*, 29, 1–25. <https://doi.org/10.22456/1982-8918.128080>
- Manzano-Sánchez, D., Merino Barrero, J. A., & Sánchez-Alcaraz Martínez, B. J. (2020a). El modelo de responsabilidad personal y social. En B. Sánchez-Alcaraz, A. Valero, D. Navarro y J. Merino (Coord.), *Metodologías emergentes en Educación Física* (pp. 113–125). Wanceulen.
- Manzano-Sánchez, D., Gómez-Mármol, A., & Valero-Valenzuela, A. (2020b). Student and Teacher Perceptions of Teaching Personal and Social Responsibility Implementation, Academic Performance and Gender Differences in Secondary Education. *Sustainability*, 12(11), 4590. <https://doi.org/10.3390/su12114590>
- Martos-García, D., Fernández-Lasa, U., & Usabiaga, O. (2020). Coeducation and team sports. Girls' participation in question. *Cultura, Ciencia y Deporte*, 15(45). <https://doi.org/10.12800/ccd.v15i45.1518>

- Méndez-Giménez, A., Fernández-Río, J., y Casey, A. (2012). Using the TGFU tactical hierarchy to enhance student understanding of game play. Expanding the Target Games category. *Cultura, Ciencia y Deporte*, 7(20), 135–141. <https://doi.org/10.12800/ccd.v7i20.59>
- Moher, D., Shamseer, L., Clarke, M., Ghersi, D., Liberati, A., Petticrew, M., Shekelle, P., Stewart, L. A. & PRISMA-P Group (2015). Preferred reporting items for systematic review and meta-analysis protocols (PRISMA-P) 2015 statement. *Systematic Reviews*, 4(1), 1. <https://doi.org/10.1186/2046-4053-4-1>
- Oliveros, M., & Fernandez-Rio, J. (2022). Pedagogical models: Can they make a difference to girls' in-class physical activity? *Health Education Journal*, 81(8), 913–925. <https://doi.org/10.1177/00178969221128641>
- ONU. (2015). *La Agenda para el Desarrollo Sostenible*.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., & Moher, D. (2021). Updating guidance for reporting systematic reviews: development of the PRISMA 2020 statement. *Journal of Clinical Epidemiology*, 134, 103–112. <https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2021.02.003>
- Paños, J. (2017). Educación emprendedora y metodologías activas para su fomento. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación Del Profesorado*, 20(3), 33. <https://doi.org/10.6018/reifop.20.3.272221>
- Pelegrián, A., Garcés, E., & Cantón, E. (2010). Estudio de conductas prosociales y antisociales. Comparación entre niños y adolescentes que practican y no practican deporte. *Informació psicològica*, (99), 64–78.
- Pellicer, I., López, L., Mateu, M., Mestres, L., & Monguillot, M. (2015). *NeuroEF La Revolución de la Educación Física desde la Neurociencia*. Inde.
- Pérez-Pueyo, Á. (2016). El Estilo Actitudinal en Educación Física: Evolución en los últimos 20 años (The attitudinal style in Physical Education: Evolution in the past 20 years). *Retos. Nuevas Tendencias en Educación Física, Deporte y Recreación*, 29, 207–215. <https://doi.org/10.47197/retos.v0i29.38720>
- Pérez-Pueyo, Á. (2010). *El estilo actitudinal. Una propuesta metodológica basada en las actitudes*. ALPE.
- Pérez-Pueyo, A., Hortigüela-Alcalá, D. y Fernandez-Río, J. (2020). Evaluación formativa y modelos pedagógicos: Estilo actitudinal, aprendizaje cooperativo, modelo comprensivo y educación deportiva. *Revista Española de Educación Física y Deportes*, 428, 47–66. <https://doi.org/10.55166/reefd.vi428.881>
- Reyes, L., Oliver, K.L., García López, L.M., & Camacho-Miñano, M. J. (2024). El Enfoque Activista para la enseñanza de la Educación Física y el Deporte: situando a las niñas y chicas adolescentes en el centro. In *Construyendo la Justicia Social a través de la Educación Física y el Deporte: Un enfoque salutogénico y crítico* (pp. 135–143). Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha.
- Sánchez-Hernández, N., Martos-García, D., Soler, S., & Flintoff, A. (2018). Challenging gender relations in PE through cooperative learning and critical reflection. *Sport, Education and Society*, 23(8), 812–823. <https://doi.org/10.1080/13573322.2018.1487836>
- Sánchez-Hernández, N., Soler-Prat, S. & Martos-García, D. (2022). La Educación Física desde dentro. El discurso del rendimiento, el currículum oculto y las discriminaciones de género. *Ágora para la Educación Física y el Deporte*, 24, 46–71 <https://doi.org/10.24197/aefd.24.2022.46-71>
- Smith, L., Harvey, S., Savory, L., Fairclough, S., Kozub, S., & Kerr, C. (2015). Physical activity levels and motivational responses of boys and girls. *European Physical Education Review*, 21(1), 93–113. <https://doi.org/10.1177/1356336X14555293>
- Vázquez, B. y Álvarez, G. (1996) (Coord). *Guía para una Educación Física no Sexista*. Ministerio de Educación y Ciencia. Dirección General de Renovación Pedagógica.

Conflicte d'interessos: les autories no han comunicat cap conflicte d'interessos.

© Copyright Generalitat de Catalunya (INEFC). Aquest article està disponible a l'URL <https://www.revista-apunts.com/ca/>. Aquest treball està publicat sota una llicència Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. Les imatges o qualsevol altre material de tercers d'aquest article estan inclosos a la llicència Creative Commons de l'article, tret que s'indiqui el contrari a la línia de crèdit; si el material no s'inclou sota la llicència Creative Commons, els usuaris hauran d'obtenir el permís del titular de la llicència per reproduir el material. Per veure una còpia d'aquesta llicència, visiteu <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>